

РОЗДІЛ 7

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.65.36>

ДОЦІЛЬНІСТЬ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН ЗАДЛЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОШИРЕННЯ ВІРУСУ COVID-19 В УКРАЇНІ

Анталовці О.В.,

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри громадського здоров'я
факультет післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
<https://orcid.org/0000-0001-8796-8855>
olga.antalovtsi@uzhnu.edu.ua*

Пилип В.В.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
<https://orcid.org/0000-0001-6483-0749>*

Анталовці О.В., Пилип В.В. Доцільність обмеження прав громадян задля попередження поширення вірусу Covid-19 в Україні

Вже другий рік поспіль найактуальнішим питанням сьогодення для усієї світової спільноти є боротьба з вірусом COVID-19. Ситуація, прецедентів якої не знало сучасне суспільство, стало лакмусовим папірцем для практично усіх державних механізмів країн світу.

Як стало зрозуміло з перших днів карантину, ні одна система в державі не була готова до такого удару. Органи державної влади хаотично видавали нормативні акти, які по більшій мірі містили в собі заборони та обмеження, але зовсім не було продумано механізму альтернативних мір, які б могли бути запропоновані громадянськості на протипагу заборонам.

Обмеження торкнулися як особистих немайнових прав, так і деяких видів соціальних, політичних, культурних, економічних тощо.

В свою чергу громадяни були обмежені в праві на мирні зібрання, права на повагу до приватного життя, права на повагу честі та гідності, права на свободу віросповідання, права на освіту, право на доступ до медичної допомоги.

Під заборону потрапили проведення розважальних, спортивних, культурних, релігійних та інших масових заходів. Робота торгово-розважальних центрів, закладів громадського харчування, та інших культурних та спортивних закладів була припинена.

Серед науковців правників дедалі частіше виникало питання у доцільності таких заборон у одних сферах життя нашого суспільства і відвертій бездіяльності держави у інших. Чого лише була варта історія з нашими громадянами котрі поверталися з Уханю, та проходили обсервацію у Санжарах, під пильною увагою громадськості, що посягло неабияку паніку серед населення, і тим натовпом заробітчан, які перетинали українські кордони повертаючись з країн Європи.

Інша дуже цікава, на наш погляд тема, це неможливість, або ж небажання державних органів тримати під контролем ціноутворення на засоби захисту, які в один момент вирости в ціні в 10 разів. Або ж відсутність будь яких реальних соціальних гарантій та допомог вимушено непрацюючим громадянам.

Цей список може бути дуже довгим. У даному дослідженні ми намагалися розкрити питання пропорційності обмеження особистих немайнових прав громадян під час карантину, і чи дійсно вони були необхідні.

Ключові слова: обмеження права, особисті немайнові права, коронавірусна інфекція, реалізація права, карантин.

Antalovtsi O.V., Pylyp V.V. Expediency of limitation citizens' rights for the sake of warning of distribution covid - 19 in Ukraine

During the second year, the most pressing issue for the entire world community is the fight against the COVID-19 virus. The situation, the precedents of which were unknown to the modern society, has become a litmus test for almost all state mechanisms in the world.

As it became clear from the first days of quarantine, no system in the state was ready for such a blow. Public authorities chaotically issued regulations that largely contained prohibitions and restrictions, but did not devise a mechanism for alternative measures that could be proposed to the public as opposed to prohibitions.

Restrictions affected both personal non-property rights and certain types of social, political, cultural, economic and so on.

In turn, citizens were restricted in the right to peaceful assembly, the right to respect for private life, the right to respect for honor and dignity, the right to freedom of religion, the right to education, the right to access medical care.

Entertainment, sports, cultural, religious and other mass events were banned. The operation of shopping and entertainment centers, catering establishments, and other cultural and sports establishments was suspended.

The question of the expediency of such prohibitions in some spheres of life of our society and the outright inaction of the state in others increasingly arose among legal scholars. What was the value of the story with our citizens returning from Wuhan and being observed in Sanzhary, under the close attention of the public, which caused great panic among the population, and the crowd of workers who crossed the Ukrainian borders returning from European countries.

Another very interesting topic, in our opinion, is the impossibility or unwillingness of government agencies to keep under control the pricing of protection, which at one point rose in price 10 times. Or the lack of any real social guarantees and benefits for forced unemployed citizens.

This list can be very long. In this study, we tried to reveal the proportionality of the restriction of personal non-property rights of citizens during quarantine, and whether they were really necessary.

Key words: restriction of rights, personal non-property rights, coronavirus infection, realization of rights, quarantine.

Постановка проблеми. Спалах вірусу Covid – 19 вніс свої корективи до звичного життя громадян. Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ) 11 березня 2020 року оголосила пандемію у зв'язку з поширенням COVID-19 у всьому світі. Через глобальну загрозу життю і здоров'ю населення, по всьому світі почали вводитися карантинні обмеження, які стосуються практично всіх сфер життя людини, починаючи від закриття кордонів і закінчуючи обмеженнями локального пересування у межах населеного пункту. У зв'язку з цим, виникло багато питань щодо законності таких обмежень, невиконання яких, до того ж, часто супроводжуються штрафними санкціями.

Карантин на території України було запроваджено відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України з 12 березня 2020 року № 211 [1]. Коли йде мова про такі особливі режими у державі як надзвичайна ситуація або карантин, ми повинні розуміти, що ці режими забезпечуються шляхом обмеження немайнових прав людини.

Досліджуючи питання обмеження особистих немайнових прав, необхідно уявити, насамперед, чітку відмінність між поняттями «межі права» (об'єктивні межі) та «обмеження права» (суб'єктивні межі). На нашу думку, межами права є об'єктивно визначене і закріплене в нормах права можлива поведінка чи заборона дій правомочного суб'єкта. Обмеженням прав уповноваженої особи слід вважати правомірні дії третіх осіб, які направлені на здійснення їх прав і, при цьому, унеможливають реалізацію права правомочною особою у повному обсязі [2].

З початком дії положень постанови передбачено втручання держави у права людини, таких як : приватність, на свободу та особисту недоторканність (примусове поміщення громадян в обсервації); на свободу пересування (заборона для певних категорій переміщуватися через державний кордон, скасування трансграничного сполучення); на свободу мирних зібрань (заборона збиратися більш ніж певна кількість осіб); на освіту – заборона відвідувати навчальні заклади; на свободу релігії – заборона проведення релігійних заходів; доступу до медичної допомоги (тимчасове припинення проведення планових заходів з госпіталізації та планових операцій, крім термінових та невідкладних) та інші [3].

Метою статті є вивчення питання необхідності обмеження немайнових прав громадян в період пандемії, і чи були ці обмеження виправданими.

Виклад основного матеріалу. Офіційна статистика говорить, що загальна кількість випадків захворювання в Україні на сьогоднішній день становить 2 247 605, 51 898 з яких були летальними [4]. На фоні загальної чисельності населення України, а це 41,5 млн. громадян, відсоткове співвідношення невелике. Проте, ми не можемо спиратися на ці дані, так як їх достовірність важко довести. Тож, давайте зрозуміємо, чи мета виправдала засоби.

Перш за все, визначимося з юридичною природою COVID – 19. У висвітленні даного питання звертаємося до Міжнародних медико-санітарних правил (далі – ММСП) – міжнародного договору, обов'язкового для всіх країн-членів ООН. Цим документом визначається, що «надзвичайною ситуацією у сфері охорони здоров'я, яка має міжнародне значення» – це екстраординарна подія, яка: 1) несе ризик для здоров'я населення в інших державах в результаті міжнародного поширення хвороби; 2) може вимагати скоординованих міжнародних заходів у відповідь [5].

Covid-19 відповідає зазначеним ознакам і саме тому належить до «надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я, що має міжнародне значення». Аналізуючи ММСП, слід зазначити, що заходи на рівні громадського здоров'я мають бути співрозмірні з ризиками для здоров'я населення та обмежені ними, повинні не створювати надмірних перешкод для міжнародних перевезень і торгівлі [5, с. 2]. Саме ця «співрозмірність» і піддається критиці деякими країнами: заходи щодо попередження поширенню Covid-19 є не співрозмірними з наслідками для економіки та суспільства [6].

Необхідність обмеження тих чи інших прав людини має відповідати таким критеріям [7, par. 10]: а) базуватися на одному з положень, коли таке обмеження визнається допустимим (зазначений п. 25 – «громадське здоров'я»); б) відповідати нагальній потребі держави чи суспільства; в) переслідувати законну мету (захист здоров'я – законна мета); г) бути співрозмірним цій меті.

Розглянемо практичну сторону питання на прикладі обмеження права на свободу пересування.

Отже, дане право було обмежене, перш за все, неможливістю користування громадським та міжміським транспортом. Варто зазначити, що користування даним благом було можливо лише деяким категоріям громадян (медпрацівники, військовослужбовці і т.д.) і лише по спеціальних проїзних квитках, і то не у всіх населених пунктах. Тим самим було порушено відразу декілька основоположних прав.

По-перше – було знехтуване принципом рівності, яке гарантується ст.24 Конституції України, а саме, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [8].

По-друге - через відсутність транспортного сполучення унеможливилася реалізація таких конституційних прав як право на освіту, право на медичну допомогу, право на працю, та інші., особливо це стосується населених пунктів у сільській місцевості.

Також, потрібно відмітити, що введенням спеціальних проїзних документів було спровоковано спекулятивні процеси пов'язані з їх фальсифікацією та продажем.

Висновки. Спираючись на все вищевикладене, можемо констатувати, що державою було прийнято низку заходів, які повинні були зменшити ризики поширення COVID - 19 на території України. Проте, не було розроблено дієвого механізму дії цих обмежень. Тобто, громадяни залишилися позбавленими багатьох конституційних прав, при цьому держава не запропонувала альтернативні варіанти реалізації цих прав. Більше того, було знехтувано реакцією на реальні загрози, які несли в собі деякі соціальні явища, як наприклад масове повернення українських заробітчан на територію України у квітні-травні 2020 року. цей процес відбувався при повному порушенні соціальної дистанції, та практично відсутнім контролем за подальшою обсервацією громадян, які поверталися з країн Європи, де показники захворюваності, на той час, були значно вищими ніж в Україні.

Тому, ми, все таки, хотіли б підкреслити проблему пропорційності обмежених прав та дієвими державними механізмами зменшення кількості випадків захворюваності COVID - 19. На нашу думку, деякі з них були зовсім не виправданими, і не мали потрібного результату. В ідеалі, на наш погляд, пропорційність має нести в собі раціональне співвідношення між законною метою і обмеженням прав. Тобто, мета повинна виправдовувати засоби.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. №211, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-p>

2. Стефанчук М. О. Обмеження особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування особи. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2002. № 2. С. 88-90. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2002_2_29
3. Шевчук О.М. Заходи адміністративного запобігання поширенню пандемії COVID-19 та права людини: досвід Великобританії . The IX th International scientific and practical conference «Science and practice of today» November 16-19, 2020 London, Ankara, Turkey С. 325-328.
4. Google Новини. Коронавірус (COVID-19). Google Новини. URL: <https://news.google.com/covid19/map?hl=uk&gl=UA&ceid=UA%3Auk&mid=%2Fm%2F07t21>
5. International Health Regulations (2005). Third Edition. WHO, 2016. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/246107/9789241580496-eng.pdf>
6. Демченко І.С. Права людини під час надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я. Актуальні проблеми держави і права. 2020. № 85. С.62-68.
7. The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights: UN Commission on Human Rights. 28 September 1984, E/CN.4/1985/4. URL: <https://www.refworld.org/docid/4672bc122.html>
8. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР) 1996. №30 с.141 URL:<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>